

UDC (UO‘K, УДК): 81.373.612.2

“YOSH” TUSHUNCHASINING LINGVISTIK TAHLILI: BIOLOGIK, IJTIMOY VA MADANIY OMILLAR¹¹

Axrorova Ruzixon Usmanovna

*Andijon davlat chet tillar instituti doktoranti,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent*

axrorova.prof@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5071-101X

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola “yosh” tushunchasining lingvistik tahliliga bag'ishlangan bo'lib, biologik, ijtimoiy va madaniy omillar kontekstida uning ko'p qirrali mazmuni ochib beriladi. Yosh davrlarini belgilashda nafaqat biologik parametrlar, balki jamiyatning ijtimoiy tuzilmalari va madaniy qarashlari ham muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi. Maqolada yoshga oid lingvistik stereotiplar, ularning turli milliy tillarda ifodalanishi, yosh guruhlari haqidagi madaniy tasavvurlar va ijtimoiy munosabatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, yosh tushunchasining leksikografik va diskursiv manbalardagi ifodalanishi, turli tarixiy davr va madaniyatlarda yoshga nisbatan qarashlarning o'zgarishi ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot lingvistika, sotsiologiya va psixologiya kabi fanlar integratsiyasi asosida olib borilib, yosh kategoriyasining til tizimidagi aks etishi, ma'nodagi ijtimoiy-konnotativ qatlamlar va semiotik jihatlar yoritiladi.

Muallif yosh guruhlari haqidagi milliy-madaniy qarashlar, ularning lingvistik nomlanishi, baholovchi ifodalar, metaforalar va frazeologik birliklarning semantik xususiyatlarini tadqiq etadi. Shuningdek, maqolada yoshga doir stereotiplar turli madaniyatlarda qanday shakllanadi, ijtimoiy til normalarida qanday ifodalanadi va bu jarayonda tilning qanday ideologik rol o'ynashi masalalari yoritiladi. Leksikografik, paremiologik, diskursiv va sotsiolingvistik manbalar asosida yosh kategoriyasining ijtimoiy, madaniy va semiotik qatlamlari tahlil qilinib, “yosh” tushunchasining milliy-lisoniy manzaradagi estetik, assotsiativ va identitetga oid funksiyalari ochib beriladi.

KALIT SO'ZLAR

Yosh, lingvistik tahlil, madaniy omillar, ijtimoiy yosh, biologik yosh, stereotiplar, yosh guruhlari.

Received: May 6, 2025

Accepted: July 18, 2025

Available online:

September 3, 2025

¹¹**For citation (Iqtibos keltirish uchun, для цитирования):**

Axrorova R. “Yosh” tushunchasining lingvistik tahlili: biologik, ijtimoiy va madaniy omillar. // Komparativistika (Comparative Studies). – 2025. – Vol.2, № 3(7) – B 159-171.

LINGUISTIC ANALYSIS OF “AGE”: BIOLOGICAL, SOCIAL, AND CULTURAL FACTORS

Akhrorova Ruzikhon Usmanovna

*Doctoral student at Andijan State Institute
of Foreign Languages, PhD in Philology,*

Associate Professor

axrorova.prof@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5071-101X

ABSTRACT

This article is dedicated to the linguistic analysis of the concept of "age," exploring its multifaceted meaning within the context of biological, social, and cultural factors. It emphasizes that not only biological parameters but also social structures and cultural perspectives of society play a crucial role in defining age periods. The article examines age-related linguistic stereotypes, their expression in various national languages, cultural perceptions of age groups, and social relationships. Additionally, it considers the representation of the age concept in lexicographic and discursive sources, as well as the evolution of attitudes towards age across different historical periods and cultures. The study is conducted based on the integration of disciplines such as linguistics, sociology, and psychology, highlighting the reflection of the age category in the language system, socio-connotative layers of meaning, and semiotic aspects.

The author investigates national-cultural views on age groups, their linguistic nomenclature, evaluative expressions, metaphors, and the semantic features of phraseological units. Furthermore, the article explores how age-related stereotypes are formed in different cultures, how they are expressed in social language norms, and what ideological role language plays in this process. Drawing from lexicographic, paremiological, discursive, and sociolinguistic sources, the social, cultural, and semiotic layers of the age category are analyzed, revealing the aesthetic, associative, and identity-related functions of the concept of "age" within the national linguistic worldview.

KEY WORDS

Age, linguistic analysis, cultural factors, social age, biological age, stereotypes, age group.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ «ВОЗРАСТ»: БИОЛОГИЧЕСКИЕ, СОЦИАЛЬНЫЕ И КУЛЬТУРНЫЕ ФАКТОРЫ

Ахророва Рузихон Усмановна

Докторант Андижанского государственного
института иностранных языков,

Кандидат филологических наук, доцент

axrorova.prof@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5071-101X

АННОТАЦИЯ	КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА
Данная статья посвящена лингвистическому анализу понятия «возраст» путем выявления его многогранных значений в контексте биологических, социальных и культурных факторов. В работе подчеркивается, что ключевую роль в определении возрастных периодов играют, наряду с биологическими параметрами, также социальные структуры и культурные традиции общества. В статье рассматриваются возрастные языковые стереотипы и их выражение в различных национальных языках, культурные представления о возрастных группах и социальные отношения. Кроме того, анализируется репрезентация понятия «возраст» в лексикографических и дискурсивных источниках, а также прослеживается эволюция отнесения к определенному возрасту в различные исторические периоды в разных культурах. Исследование проводится на основе интеграции таких дисциплин, как лингвистика, социология и психология, с акцентом на отражение возрастной категории в языковой системе, социально-коннотативных пластах значения и семиотическом аспекте. Автор исследует национально-культурные взгляды на возрастные группы, их языковую номенклатуру, оценочные выражения, метафоры и семантические особенности фразеологических единиц. Кроме того, в статье рассматривается, как в разных культурах формируются возрастные стереотипы, как они выражаются в социальных языковых нормах и какую идеологическую роль в этом процессе играет язык. На основе лексикографических, паремиологических, дискурсивных и социолингвистических источников анализируются социальные, культурные и семиотические пласты возрастной категории, раскрываются эстетические, ассоциативные и идентификационные функции понятия «возраст» в национальной языковой картине мира.	Возраст, лингвистический анализ, культурные факторы, социальный возраст, биологический возраст, стереотипы, возрастные группы.

KIRISH

Yosh - inson mavjudligining eng muhim xarakteristikasidir. Konkret uyushma madaniyatining o'ziga xos xususiyati ko'pincha turli yosh guruhlar munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlariga asoslanadi. Odamlarning umr yoshlari haqidagi tasavvurlari yetarli darajada murakkab. Yosh guruhlariga bo'linish nafaqat biologik parametrlarga, balki ijtimoiy o'ziga xos xususiyatlarga: jamiyat strukturasi va madaniyatiga (shu bilan birga tilga, olamning til manzarasiga) o'zaro bog'liqdir. "Yosh" tushunchasining murakkabligi til dalillari bilan oydinlashadi, bu yerda turli ilmiy sohalarda qo'llaniladigan juda ko'p sonli, masalan: biologik yosh, xronologik yosh, somatik yosh, ma'naviy yosh kabi terminologik birikmalar ajralib chiqadi.

Inson hayoti bir necha yosh bosqichlarini o'z ichiga oladi. Biroq ularning sonini va aniq davr chegaralarini ko'rsatish juda mushkul. "Yosh davr"lari xilma-xil madaniy-tarixiy, ijtimoiy, semiotik, yoshga oid va boshqa omillar bo'lgan noaniq to'plamni hosil qiladi. Bu omillarning hammasi jamiyatning «yosh» strukturasi, u yoki bu yosh guruhlarining o'ziga xos xususiyatlarini hamda ularga baho beruvchi munosabatni anglashga ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, turli lingvomadaniy guruhlarida yosh haqida qandaydir stereotip tasavvurlar mavjud bo'lib, ular turli milliy tillarda o'z ifodasini topgan. Bunday stereotip obrazlarni o'rganishda har xil tipdagi: leksikografik, matnga oid, diskursiv manbalarga hamda tajriba ma'lumotlariga tayanish lozim.

Insonni u yoki bu yosh guruhiga kiritish, shuningdek, u yoki bu yoshning o'ziga xos xarakterli xususiyatlari haqidagi tasavvur turli madaniyatlarda va tarixiy davrlarda turlicha bo'lishi mumkin. V.Foytning qayd qilishicha, «yosh guruhlarining tasnifi ijtimoiy va biologik vazifalarning o'zgarishidan, odamlarni go'daklar, bolalar, o'smirlar, katta yoshdagilar va nihoyat keksalarga bo'lishga majbur qiladigan o'zgarishlardan kelib chiqadi. Biroq, hattoki aynan bitta sivilizatsiyani namoyon qiluvchi madaniyatlarda yosh guruhlarining konkret tizimlari juda katta farq qilishi mumkin». (Foyt V., 1977, 183)

ASOSIY QISM

F.Ariesning ta'kidlashicha, o'rta asrlarda Fransiyada «umr yoshlarini» son timsoliga (masalan, «yosh»lar sonining yoki burjning belgilari soniga mos kelishiga va h.k.) asoslangan davrlashtirish tarqalgan edi. Ha, shunday davrlashtirishning birida 7 ta sayyoraga mos keluvchi 7 ta yoshni ajratib ko'rsatadi; boshqa tasnifda esa inson umrini yilning 12 oyiga yoki burjning 12 belgisiga mos keladigan holatdir, deb ta'kidlaydi. Yoshni bu kabi davrlashtirish shartli bo'lib, hozirgi nuqtayi nazardan sodda, ammo ahamiyatli emas, chunki na real biologik yosh o'zgarishlarini, na odamlarning u yoki bu yoshiga xos bo'lgan ijtimoiy vazifalarni aks ettirmaydi.

O'rta asr ilmiy davrlashtirishda, asosan, lotincha terminologiya qo'llangan. Shu bilan birga, fransuz tili butunlay boshqa, realistik yosh davriyligini aks ettirardi. *“XVI asrda, bu terminologiyani fransuzchaga o'tkazish taklif qilinganida, fransuz tilida shunday bo'lib chiqdiki, demak, fransuzcha so'z qo'llashda bunday tipdagi so'zlar lotin tilidagiga qaraganda, loaqal ilmiy lotin tiliga qaraganda, ancha kam bo'lib chiqdi... Fransuz tilida biz lotin tilidagiga qaraganda katta qiyinchiliklarga egamiz, chunki lotin tilida yetti umr yoshi (yetti sayyora kabi) uchun nomlar mavjud bo'lib, ayni paytda fransuz tilida faqat uchta nom, chunonchi, bolalik, o'spirinlik va keksalik mavjud”*. (Ariyes F., 1977, 229)

Tilda va yosh nominatsiyalarini qo'llash normalarida aks etgan jamiyat yosh strukturasining nafaqat tasavvuri, balki u yoki bu yosh guruhlarining o'ziga xos xususiyatlari va bu bilan, masalan, yoshlik yoki keksalik bilan bog'liq ijobiy yoki salbiy baholar haqidagi tasavvur milliy-madaniy o'ziga xos xususiyatga ega.

Sotsiologiyada, etnografiyada bu hodisa yaxshi ma'lum va u bir qator olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Ko'pincha yoshlikka va keksalikka g'arb (Yevropa, Amerika) va sharq (masalan, yapon) madaniyatlarida turlicha munosabat ko'zga tashlanadi. Ko'pchilik xalqlarda keksa (yoki umuman katta) kishilarga nisbatan boshqacha hurmat munosabati mavjud bo'lib, u tilda va odob-axloq qoidalarida qayd qilingan. Masalan, sudanliklarda yoshlar tomonidan kattalarga nisbatan

ishlatiladigan leksikaning bir talay qatlami mavjud. Bu *“aftidan, yer sharining barcha xalqlari odob-axloq qoidalariga u yoki bu darajada ta’sir ko’rsatgan ibtidoiy gerontokratiyaning konservatsiyasi (saqlanib qolishi) natijasidir”*. (Bgajnokov B., 1983, 189.) Adigeylarning odob-axloq qoidalarida *“yoshlar tomonidan keksalarga nisbatan qo’llaniladigan, keksa aksirsa, yosh suv ichishga kirishadi, derazadan ko’rinadi va hatto hurmatli keksa umuman bo’lmasa ham (yoki u tirik bo’lmasa ham), biroq uning ismi yodga olinsa o’rnidan turish harakati misol bo’lib xizmat qilishi mumkin”*. Keksalarga nisbatan an’anaviy odob-axloq prinsiplarini buzish nojoiz va tanbehga loyiq. Hikoyalarda va masallarda odob-axloq qoidalarini buzish ko’p hollarda xudolardan va qahramonlardan kelib chiqadigan qasosga olib keladi.

Keksalikka qarama-qarshi munosabat timsoli sifatida amerika madaniyati misol qilish mumkin. Amerikalik sotsiologlar AQShda keksa kishilarga munosabatni tasvirlash uchun 1969-yilda amerikalik sotsiolog Robert Batler tomonidan yaratilgan, *“ayrim avlodlar kogortasini (to’dasini) yosh prinsipi bo’yicha normativ kamsitish”*ni ifodalovchi *“eydjizm”* atamasini qo’llaydi, shu bilan birga, hozirgi jamiyatda ushbu kamsitish eng katta yoshdagi aholi o’rtasida eng past mavqega ega bo’lgan eng keksa bo’g’in to’dalariga taalluqlidir. *“Eydjizm ayniqsa AQShda kuchlidir, u yerda har doim mahorat, kuch, yoshlik va energiya qadrlangan, farqli ravishda, Yaponiya, Kavkaz, O’rta Osiyo mamlakatlarida, an’anaga ko’ra keksa odamlar hurmat va e’tiborga sazovordirlar, yuqori mavqega egadirlar. Bu salbiy stereotiplar keksa (uncha tushunmaydigan, kam harakatli, aqliy qobiliyatlari susaygan) kishilarga nisbatan ko’pincha asossizdir, biroq yoshlar ham, keksalar ham ularni to’g’ri deb hisoblashni davom ettirmoqdalar...”* (Bgajnokov B., 1983, 189.)

NATIJALAR

Tadqiqotchilarning fikriga ko’ra, Rossiya jamiyatida yosh va keksa avlod Amerika madaniyatiga qaraganda boshqacha ta’riflanadi va baholanadi. Shunday qilib, N.V.Shaxmatova o’zining tadqiqot natijalarini amerikalik sotsiologlarning

tadqiqotlari natijalari bilan solishtirib ko‘rib ta’kidlaydiki, u o‘tkazgan tadqiqotlarda “yosh bilan bog‘liq emotsional salbiy mulohazalar deyarli sezilgani yo‘q” va “so‘rov natijalari boshqa sotsiologlarning izlanishlari natijalarini tasdiqladi va katta yoshdagi avlodning mas‘uliyat va shaxsning fuqarolik xislatlari bo‘yicha ancha yuqori bahosini ko‘rsatdi...”. Tadqiqotchi tomonidan o‘tkazilgan ijtimoiy so‘rovning ko‘rsatishicha, barcha yosh guruhleri vakillarining qo‘shilishlariga ko‘ra, eng umumiy tasavvurlar, umuman olganda, keksa avlodga ijobiy baho va yoshlarning yetarli darajada tarqalgan salbiy bahosidir. “Barcha bo‘g‘inlar yakdillik bilan “uchinchi yosh kishilarining” yaxshiligini, fidokorligini, ishonuvchanligini qadrlaydilar”. (Shaxmatova N., 2000, 99) Yosh kishilar uchun umumiy bo‘lgan narsa “yoshlarning yaxshi yetilmay qolganligini tan olishdan iborat, bu masala bo‘yicha hamma bir fikrdadir”. Bundan tashqari, yosh kishilar ham, boshqa yosh vakillari ham yoshlarda yaxshilik, halollik, insoflilik kabi xususiyatlar yetishmayotganligini, ular “kattalarga qaraganda xudbinroq ekanligini, ko‘pincha loqaydlik va mas‘uliyatsizlik ko‘rsatishlarini, ishdan, jiddiy hayotiy strategiyalarni amalga oshirishdan ko‘ra ko‘ngilxushliklar haqida ko‘proq o‘ylashlarini ta’kidlaydilar” (Shaxmatova N., 2000, 116). Shubhasiz, bu yerda stereotipning ko‘rinishi, yosh yigitning tipik obrazi mavjud, buning ustiga, bu tasavvurda barcha yosh guruhlar vakillari hamfikrdirlar.

Shu dalil qiziqarliki, rossiyalik va chet ellik tadqiqotchilarning kuzatishlariga ko‘ra, u yoki bu bo‘g‘inlar haqidagi stereotip tasavvurlarga, bu stereotip obrazlar ijobiy yoki salbiy bahoni o‘z ichiga olganligidan qat’iy nazar, barcha yosh guruhleri vakillari qo‘shiladilar. Ayrim sotsiologik ishlarda keksalikka salbiy munosabatni yoki yoshlikka ijobiy munosabatni tildagi u yoki bu konnotatsiyalarning mavjudligi bilan bog‘lashga uriniladi.

MUNOZARALAR

Rus va amerika madaniyatlarida “yoshlik” va “keksalik” tushunchalari bilan bog‘liq barqaror iboralar, frazeologizmlar bilan assotsiatsiyaga kirishuvchi konnotatsiyalarning farqi shu bilan bog‘liqqi, rus madaniyatida “hozirgi kun ko‘p

jihatdan o'tmish bilan bog'liqlikda ko'riladi, ayni paytda amerika madaniyatida hozirgi kun idrokida kelajakning boshlanishi va o'tmish bilan bo'sh aloqa ustunlik qiladi" (Leontevich O., 2000, 76). *"Kelajakka amerikacha intilish, bu albatta, taraqqiyotning (progress va change so'zlari aniq ifodalangan ijobiy konnotatsiyaga ega), harakatlarning uzoq muddatli rejalashtirishni (ba'zida bir necha yil oldinga), rejalashtirilgan barcha narsalarni amalga oshishiga va kommunikativ muomalaning tegishli ko'rinishlariga (masalan, unashtirishning oldindan e'lon qilinishi, homiladorlik va h.k. haqida) shubhaning yo'qligini ifoda etadi. Kattalik qadriyat hisoblanmaydi. Joriy faoliyat o'z-o'zicha emas, balki bo'lajak maqsadlarga erishishning vositasi sifatida muhimdir". "Ruslar ko'p jihatdan o'tmishning davomi bo'lgan hozirgi kun bilan yashaydilar, o'tgan bo'g'inlarning donoligini va madaniyat hodisalarini kommunikativ-muomalaning ustuni deb hisoblaydilar. Ular uchun kelajakka falsafiy, skeptik (ishonchsiz) va hatto xurofiy munosabat ko'proq xosdir. Amerikaliklar uchun yangilik tushunchasi g'oyat muhim hisoblanadi (...) Youth obsession ("yoshlikdagi telbalik") tushunchasi ko'p jihatdan kommunikativ harakatlarni ifodalaydi"* (Leontevich O., 2000, 76).

G'arb dunyosi tomonidan e'tiqod qilinayotgan kelajakka talpinish yoshlikka sajda qilish bilan uzviy bog'langan. Faylasuf N.Ribakovaning hisoblashicha, *"g'arb sivilizatsiyasi og'ishmay "yosharyapti" va natijasi ahmoqlashayapti"*. Muallif o'z kitobida keksalikni tan olish tajribasini yevropacha fikr bilan umumlashtiradi. *Faylasuf shunga urg'u beradiki, keksalik - bu mutlaqo "ijtimoiy patologiya" emas, "kasallik" hamdir. Bu eng avvalo ruhiy yuksalishdir* (Ribakova N., 2006, 203).

Chet ellik tarixchilar, madaniyatshunoslar, siyosatshunoslarning ishlarida qayd qilinishicha, XX asrning Yevropa madaniyatida ustunlik qilayotgan "yoshlik" va "keksalik" tushunchalari hammabop emas va juda ko'p ijtimoiy va madaniy omillar ta'sirida yuzaga kelgan. Antik davr keksalikning mohiyatini *"jonli tananing" aqlliligida, xristianlik - "inson va insoniyat o'zgarishining transsendent chizig'ida ko'radi"*, *"antik davr tanasi prinsipini o'rta asrlarning shaxsiy prinsipi bilan birlashtiruvchi Uyg'onish davri esa, birinchi bo'lib keksalik muammosini Xudo va odamlar oldidagi shaxsiy xizmatlari sifatida aniq qo'yadi"* (Ribakova N., 2006,

207). Yevropada hukmronlik qilgan va o'sha davrlarning matnlarida qayd qilingan yoshlik va yoshlar haqidagi tasavvur hozirgidan farq qiladi. Italiyada XIII-XIV asrlarda yoshlikning asosan negativ obrazi shakllanadi, u jismonan rivojlangan inson hali yetarli darajada ma'naviy va aqliy rivojlanishga erishmagan, boshqaruvsiz qolib, buzuqlikka beriladigan, qaror topgan ijtimoiy normalarni buzadigan davr sifatida idrok qilinadi, chunki u hali o'zini boshqarishni bilmaydi. Faqat XX asrda shaxsiy madaniyat katta yoshdagi kishilarning mangu yoshlik haqidagi utopik orzusini ifodalaydigan yoshlikning mutlaqo ijobiy obrazini yaratdi

(Mamardashvili M., 1997, 10).

Falsafiy ishlarda "yosh" tushunchasi mavhumlik xarakteriga ega bo'lgan Hayot, Makon, Zamon, Harakat, Sifat, Miqdor, Holat va boshqalar bilan bevosita aloqadordir. Umuman olganda, semantik jihatdan yosh kategoriyasi zamon kategoriyasi bilan uzviy aloqador bo'lib, yosh tushunchasining mohiyati zamonda mavjudlik belgisidan ayro bo'la olmaydi. Aynan zamon kategoriyasi "yosh" tushunchasining mazmuniy murakkabligini belgilab beradi, chunki insonning zamon haqidagi bilimlari ko'p qirrali va rang-barangdir.

O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, "yosh" tushunchasi tilda verballashadi, shu sababli tushunchaning til sohiblari ongidagi mazmuni haqidagi tasavvurni olish uchun tushunchani ifoda qilishning barcha til vositalari majmuini: leksikografik manbalarni, paremiyalar to'plamlarini, mualliflik matnlarini va h.k. ko'rib chiqish zarur. Jamiyatning yosh strukturasi va u yoki bu yoshga oid guruhlarining o'ziga xos xususiyatlari haqidagi milliy, o'ziga xos tasavvur tilda va nutqda qayd qilinadi (til birliklari mazmunlarida, shuningdek, til sohiblarining konseptual tasavvurlari tizimida aks etadi). Masalan, yosh, keksa, bola kabi tushunchalar olam milliy-lisoniy manzarasining muhim elementlari hisoblanadi, demak, ular, shuningdek, o'ziga xos milliy-lisoniy xususiyatga ega.

Tartibga solingan ko'pdan-ko'p birliklar kabi yosh leksikasi ko'plab dissertatsiyalarning tadqiqot ob'ektiga aylandi (Mamardashivili M., 1997, 10). Ko'rsatilgan ishlar tilga umumiy yondashuv doirasida bajarilgan; ularning umumiy maqsadi struktur-semantik tadqiqotlar uchun an'anaviydir: leksikaning alohida

sohasining tuzilishini tasvirlash, tizimli munosabatlarni aniqlashdir. N.N.Kuznetsovaning dissertatsiyasida rus xalq ertaklarida inson yoshini aniqlovchi sifatlar tahlil qilinadi (Kuznetsova O., 1977, 47). A.T.Ashxarovaning antropotsentrik yondashuv va kognitiv lingvistika prinsiplari doirasida bajargan ishi “yosh bola, go‘dak” tushunchasiga bag‘ishlangan (Ashxarova A., 2002, 42). N.V.Kryuchkovaning ishida yosh tushunchasining milliy-madaniy o‘zgarishini tadqiq qilishga, shuningdek, tushunchalarni bitta lingvomadaniy umumiylik doirasida tadqiq qilishga diqqat jalb qilingan. Rus va fransuz tillari ma’lumotlari tadqiqot uchun material bo‘lib xizmat qildi (Kryuchkova N., 2003, 46).

Tilshunoslikda “inson yoshi” ma’nosidagi leksikaga katta e’tibor berildi: shaxslarning yoshlari bo‘yicha leksik-semantik guruh tavsiflandi (Putyagin G., 1987, 46), “inson yoshi” semantic maydonining strukturasi tushuntirib berildi (Matveyev V., 1984, 47), “shaxslarning yoshi bo‘yicha nomlari” guruhning tizimli munosabatlari hozirgi rus tili materialida (Putyagin G., 1975, 56), shuningdek, genetik (Foyt V., 1977, 183), qiyosiy-chog‘ishtirma aspektlarda (Foyt V., 1977, 183) tadqiq qilingan.

XULOSA

Yosh tushunchasining lingvistik tahlili biologik, ijtimoiy va madaniy omillar kesishmasida shakllanib, inson hayotining turli bosqichlari haqidagi tasavvurlar til va madaniyat orqali ifodalanishini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, yoshni belgilovchi atamalar, stereotiplar va baholovchi munosabatlar nafaqat biologik o‘zgarishlarga, balki milliy madaniyat, tarixiy tajriba va jamiyatdagi ijtimoiy tuzilmalarga ham bevosita bog‘liqdir. Turli tillar va madaniyatlarda yoshga nisbatan munosabatlar, ayniqsa “keksalik” va “yoshlik” konseptlari, turlicha talqin qilinadi: G‘arbda yoshlikka intilish va energiyaga e’tibor kuchli bo‘lsa, Sharq madaniyatida keksalik hurmat va donolik timsoli sifatida qadrlanadi.

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, til birliklari orqali yoshga oid tasnif, baho va stereotiplar jamiyatning qadriyat tizimi va dunyoqarashini aks ettiradi. Shuningdek,

yoshga oid leksika va ifodalar nutq madaniyatida ijtimoiy muvozanat, odob-axloq, axloqiy tamoyillar hamda ijtimoiy rollarning shakllanishida muhim semantik yukni tashiydi.

Xulosa qilib aytganda, “yosh” tushunchasining lingvistik tahlili inson hayoti va jamiyat tafakkurining til orqali namoyon bo‘ladigan ko‘p qatlamli va murakkab tizimini yoritishda muhim ilmiy asos yaratadi. Bu boradagi tadqiqotlar lingvistika bilan birga sotsiologiya, madaniyatshunoslik va falsafa fanlari o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ko‘rsatadi va interdiscipliner yondashuv zarurligini ta’kidlaydi.

ADABIYOTLAR

1. Ариес Ф. Возрасты жизни // Философия и методология истории. – М.: Прогресс, 1977. – С. 229.
2. Ашхарова А. Т. Концепт «дитя» в русской языковой картине мира. Канд. дисс. ...филол. наук. – Москва: 2002. –С. 42.
3. Бгажноков Б. Х. Очерки этнографии общения адыгов. Нальчик: – Эльбрус, 1983. – С. 189.
4. Кацкова Д. Имена возраста в русском и словацком языках. Канд. дисс. ... филол. наук. М: 1987. – С.46.
5. Крючкова Н. В. Концепты возраста (на материале русского и французского языков). Автореф.дисс. ...канд. филол. наук. – Саратов: 2003. – 46 с.
6. Кузнецова О.Д. Актуальные процессы в говорах русского языка (лексикализация фонетических явлений). Автореф. дисс. ...докт. филол. наук. – Москва: 1977. – С. 47.
7. Леонтович О. А. Время глазами русских и американцев: сопоставительный аспект // Языковая личность: проблемы креативной семантики. К 70-летию профессора И. В. Сентенберг. – Волгоград: Перемена. 2000. – С. 76.
8. Мамардашвили М. Кантианские вариации. – М.: Аграф. 1997.– С. 10.
9. Матвеев В.И. Структура семантического поля возраста человека (на материале русского, украинского и английского языков). – Киев: 1984. – С. 47.

10. Путягин Г.А. Семантический анализ слов, называющих человека по возрасту (на материале имён существительных). – Курск: 1975. // Кацкова Д. Имена возраста в русском и словацком языках. Канд. дисс. ... филол. наук. М: 1987. – С. 46.
11. Путягин Г. А. Семантический анализ слов, называющих человека по возрасту (на материале имён существительных). Автореф. дисс. ...канд. филол. наук. – Курск: 1975. –С. 56.
12. Рыбакова Н. Труд и досуг в культурно-исторической ретроспективе. Общество риска: цивилизационный вызов и ответы человечества. – Москва: Научная книга. 2006. – С.203-207.
13. Фойт В. Семиотика и фольклор//Семиотика художественное творчество. – М.: 1977. – С. 183.
14. Шахматова Н. В. Социология поколений. Поколенческая организация современного российского общества. – Саратов: Изд-во Саратовск ун-та. 2000. – С. 99-101-116.

REFERENCES

1. Aries, P. (1977). *The ages of life*. In *Philosophy and methodology of history* (p. 229). Moscow: Progress.
2. Ashkharova, A. T. (2002). *The concept of "child" in the Russian linguistic worldview* (PhD dissertation in Philology). Moscow.
3. Bgazhnokov, B. Kh. (1983). *Essays on the ethnography of Adyghe communication* (p. 189). Nalchik: Elbrus.
4. Katskova, D. (1987). *Age names in Russian and Slovak languages* (PhD dissertation in Philology). Moscow.
5. Kryuchkova, N. V. (2003). *Age-related concepts (based on Russian and French languages)* (PhD dissertation abstract in Philology). Saratov.
6. Kuznetsova, O. D. (1977). *Current processes in Russian dialects (Lexicalization of phonetic phenomena)* (Doctoral dissertation abstract in Philology). Moscow.

7. Leontovich, O. A. (2000). Time through the eyes of Russians and Americans: A comparative aspect. In *Linguistic personality: Problems of creative semantics. For the 70th anniversary of Professor I. V. Sentenberg* (p. 76). Volgograd: Peremena.
8. Mamardashvili, M. (1997). *Kantian variations* (p. 10). Moscow: Agraf.
9. Matveev, V. I. (1984). *The structure of the semantic field of human age (based on Russian, Ukrainian, and English languages)* (p. 47). Kyiv.
10. Putyagin, G. A. (1975). *Semantic analysis of words denoting a person by age (based on nouns)*. Kursk. [As cited in: Katskova, D. (1987). *Age names in Russian and Slovak languages*. Moscow.]
11. Putyagin, G. A. (1975). *Semantic analysis of words denoting a person by age (based on nouns)* (PhD dissertation abstract in Philology). Kursk.
12. Rybakova, N. (2006). Labor and leisure in a cultural-historical retrospective. In *The risk society: A civilizational challenge and humanity's responses* (pp. 203–207). Moscow: Nauchnaya Kniga.
13. Foyt, V. (1977). Semiotics and folklore. In *Semiotics and artistic creativity* (p. 183). Moscow.
14. Shakhmatova, N. V. (2000). *Sociology of generations: The generational organization of modern Russian society* (pp. 99–116). Saratov: Saratov University Press.